

A. RAFIYEV, G. MUXAMEDJANOVA,
N. ALOVUDDINOVA

O‘ZBEK TILI

5

Ta’lim rus va qardosh tillarda olib boriladigan umumta’lim
maktablarining 5- sinfi uchun darslik

*O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi
nashrga tavsiya etgan*

3-nashri

„O‘QITUVCHI“ NASHRIYOT-MATBAA IJODIY UYI
TOSHKENT — 2020

UO'K: 00
KBK 00

SHARTLI BELGILAR

– O'qing

– Tinglang

– Bilib oling

– Yodda tuting

– Fonetik mashq

– So'zlang

– Yozing

– Lug'at

– Muomala odobi

– Uyga vazifa

– Savol va topshiriqlar

ISBN 0000000000

© A. Rafiyev va b., 2020
© „O'qituvchi“ NMIU, 2020

I CHORAK

I mavzu: MENING VATANIM

(Ot – so‘z turkumi. Atoqli va turdosh otlarning qo‘llanilishi)

1-DARS

1-topshiriq. O‘zbekiston Respublikasining xaritasi asosida Vatan mavzusida suhbatlashing. Unda quyidagi tayanch so‘zlar-dan foydalaning.

Tayanch so‘zlar: *Vatan, joylashgan, poytaxt, shaharlar, tarixiy obidalar, zamonaviy, bino, rivojlanmoqda, qurilmoqda.*

Namuna: – *Respublikamiz shaharlarida nimalar barpo etilmoqda?*

– *Yurtimizda zamonaviy binolar qurilmoqda.*

2- topshiriq. Suhbat matnini rollarga bo'lib o'qing.

- Komil, sen qayerda tug'ilgansan?
- Men Toshkent shahrida tug'ilganman.
- Toshkent qanday shahar?
- Toshkent – O'zbekistonning poytaxti. U qadimiy va navqiron shahar. Toshkentda zamonaviy binolar, go'zal bog'lar ko'p.
- Dono, o'zing qayerda tug'ilgansan?
- Men Buxoro shahrida tug'ilganman.
- Buxoro juda qadimiy shaharmi?
- Ha, Buxoro qadim tarixga ega. Bu shaharda tarixiy obidalar juda ko'p. Ko'plab zamonaviy binolar ham bunyod etilgan. Buxoroni ko'rishni ko'p sayyohlar orzu qiladi.
- O'zbekistonimizda shunday mashhur shaharlar ko'p. Bu yurt barchamizniki. Ana shunday tinch va obod Vatanda tug'ilib o'sayotganimizdan baxtiyormiz.

Bilib oling!

O'zbek tilida mustaqil so'z turkumlari oltita. Bular: *ot, sifat, son, fe'l, ravish, olmosh.*

Ot – so'z turkumi. Ot deb, shaxs, narsa, joy ma'no-larini bildirgan so'zlarga aytiladi. *Kim? Nima? Qayer?* so'roqlariga javob beradi.

Masalan: *Kim?* Dildora. *Nima?* Kitob. *Qayer?* Toshkent.

1- mashq. O'qing. Tinglang. So'zlang. Ajratilgan so'zlar ishtirokida gaplar tuzing.

MENING VATANIM

Mening Vatanim – O'zbekiston. Men O'zbekistonda **tug'ildim**. Shunday **obod** yurtda yashayotganimdan doim **faxrlanaman**. Mening Vatanim buyuk olimlar, donishmandlar yurtidir. U Toshkent, Samarqand, Buxoro, Xiva kabi tarixiy shaharlari bilan dunyoga **tanilgan**. Bu yurtning tabiati

juda go'zal. O'zbekiston serquyosh yurt, **bu yerda** shirin-shakar mevalar yetiladi. Shuningdek, oltin, gaz, ko'mir kabi **qazilma boyliklari** bilan ham mashhur. Bu o'lkada turli millatlar ahil va **farovon** yashaydilar. Shuning uchun men Ona-Vatanimni sevaman.

Lug'at

obod – благоустроенный
tarixiy – исторический
faxrlanmoq – гордиться
donishmand – мудрец
tanilmoq – быть известным

serquyosh – солнечный
shirin-shakar – сладкий
qazilma boyliklar –
полезные ископаемые

2- mashq. Otlardan mosini qo'yib, gaplarni ko'chiring.

1. Biz (O'zbekiston, shahar) farzandimiz. 2. Do'stim (Nodir, mana) shaharda tug'ilgan. 3. (Biz, mahalla) obodligi uchun hissa qo'shamiz. 4. Vatanimiz chegarasini (Shunday, chegarachilar) qo'riqlaydilar. 5. (Siz, O'zbekiston)ning qaysi shaharlarida bo'lgansiz?

Uyga vazifa. Kim? Nima? so'roqlariga javob beradigan so'zlarga misol keltiring.

Namuna:

Kim? < Aziz

Nima? < kitob

2- DARS

1- topshiriq. Suhbat matnini partadoshingiz bilan o'qing. Lug'atda berilgan so'zlardan foydalanib, tarjima qiling.

- Dono, Mustaqillik bayramini qayerda nishonlading?
- Mustaqillik bayrami kuni Amir Temur xiyoboni va sayilgohga bordik. U yerda katta tomosha bo'ldi. Otam ko'k, yashil pufaklar olib berdilar. Ularni osmonga uchirdik.

- Sen-chi, bayramda qayerga bording?
- Bobom ikkalamiz shahrimizni sayr qildik. Yangi qurilgan bino va xiyobonlarni tomosha qildik. Bobom: „Yurtimiz tinch va obod bo‘lsin!“ – deb duo qildilar.
- Komil, katta bo‘lganimizda biz ham yurtimiz rivoji uchun ko‘p ishlar qilamiz, to‘g‘rimi?
- To‘g‘ri, Dono. Vatanimizni asrab-avaylaymiz, unga sadoqat bilan xizmat qilamiz.

Lug‘at

nishonlamoq – отмечать

sayr qilmoq – прогуливаться

xiyobon – сквер

tuyg‘u – чувство

tomosha qilmoq – любоваться; смотреть

tinch – мирный

sadoqat – верность

duo qilmoq – благословлять

1-mashq. Rasmlarni kuzating. Berilgan savollarga otlar ishtirokida javob yozing.

1. Toshkentda qurilgan bu zamonaviy bino qanday nomlanadi?
2. Registon majmuasi qaysi shaharda joylashgan?
3. Buxorodagi bu qadimiy obidaning nomini bilasizmi?
4. Xivadagi eng katta tarixiy majmua qanday nomlanadi?

Bilib oling!

Ayrim shaxs yoki predmetga atab qo'yiladigan otlar atoqli otlar deb ataladi.

Kishilarning ismi, familiyasi, taxallusi, hayvonlarga atab qo'yilgan nomlar, geografik nomlar, tashkilot va muassasa nomlari atoqli otlardir. Atoqli otlar bosh harf bilan yoziladi: *Rahim Alimov, Olapar, Toshkent, Amudaryo, „Turkiston“ saroyi.*

Masalan: *Oybek, Toshkent shahri, „G'uncha“ jurnali, Navro'z bayrami, Amudaryo.*

Shaxs nomlari	Geografik nomlar	Tashkilot va muassasa nomlari	Tarixiy sana va bayram nomlari
Rahim Alimov	Amudaryo	„G'uncha“ jurnali	Navro'z bayrami

2- mashq. Namunadan foydalanib, berilgan atoqli otlar ishtirokida gaplar tuzing.

Namuna: Men „Ayyor tulki“ ertagini o'qidim.

Foydalanish uchun so'zlar: Sanjar, „Oloy“ bozori, Bog'iravon ko'chasi, Pomir tog'i, Chirchiq daryosi, „Ayyor tulki“ ertagi.

3- mashq. Atoqli otlar ishtirok etgan gaplarni topib, daftaringizga ko'chiring.

1. Amudaryo va Sirdaryo Orol dengiziga quyiladi.
2. Men „G'uncha“ jurnaliga obuna bo'ldim.
3. Gulchehra a'lo baholarga o'qiydi.
4. Chimyon tog'larida dam oldik.

Mustaqil ish. Atoqli otlarga misol keltiring. Ular ishtirokida gaplar tuzing.

2- topshiriq. O'qing. Tinglang. So'zlang.

ONA-VATAN

Biz yashayotgan bepoyon, go'zal vatanimiz – O'zbekiston Respublikasidir. Respublikamizda tekisliklar, o'rmonlar, tog'lar, daryolar bor. Vatanimizning yer osti boyliklari ham juda ko'p. O'zbekistonda o'zbeklar, ruslar, tatarlar, tojiklar, qozoqlar, qirg'izlar, koreyslar va boshqa millat vakillari yashaydi. Respublikamizda zavod va fabrikalar, ko'rkam binolar, obod bog'lar ko'p. Vatanimiz kundan kunga ko'rkamlashib bormoqda. Shahar va qishloqlar qayta qurilmoqda.

Biz yashayotgan mamlakatni ona-Vatan deb ataymiz. Vatanimiz bizni ona kabi mehr bilan erkalaydi. Voyaga yetkazadi. Shu sababli biz Vatanimizni onamiz kabi sevamiz, qadrlaymiz va uni ona-Vatan deya ulug'laymiz.

Lug'at

tekisliklar – равнина	dalalar – поля
o'rmonlar – леса	ko'rkam binolar – красивые здания
bepoyon – безграничный	ko'rkamlashmoq – совершенствовать
kundan kunga – день за днём	ulug'laymiz – величаем
voyaga yetkazmoq – воспитывать	

Uyga vazifa. 2-topshiriqda berilgan lug'atdagi so'zlar ishtirokida 4–5 ta gap tuzing.

3- DARS

1- topshiriq. O'qing. Tinglang. So'zlang. Ona tilingizga tarjima qiling.

Bir donishmanddan so'radilar:

– Qayerdan kelyapsiz?

- Vatandan.
- Qayerga ketyapsiz?
- Vatanga.
- Yo‘lingiz qayerda tugaydi?
- Vatanda.

Bilib oling!

Bir turdagi shaxs, narsa, o‘rin-joyning umumiy nomini bildirgan otlar turdosh otlar deyiladi.

Masalan: *ota-ona, hovli, duradgorlik, hunar, shahar, odam, maktab, parta, o‘quvchi.*

1- mashq. Turdosh otlar qatnashgan gaplarni topib, daftaringizga ko‘chiring.

1. Toshkent shahrini qurishda mashhur quruvchilar qatnashdilar. 2. SehrGAR Shahzodaga yana uchta topshiriq beribdi. 3. Maktab bog‘ida katta gulzor bor. 4. Sinfirmiz o‘quvchilari shahar bo‘ylab sayohatga chiqdilar.

2- topshiriq. Matnlarni o‘qing. Savollar tuzing. Turdosh va atoqli otlarni topib, ularni daftaringizga ko‘chiring.

TOSHKENT

Toshkent – juda qadimiy shahar. Bu shahardan savdo karvonlari o‘tgan. Shaharliklar savdogarlarni muhtasham saroylarda kutib olishgan. O‘zaro savdo-sotiq rivojlangan. Bora-bora shahar savdo markaziga aylangan. Yildan yilga shaharning shuhrati ortib borgan.

Hozir Toshkent sanoati, iqtisodiyoti va madaniyati rivojlangan yirik va ko‘rkam shaharlardan biriga aylangan.

BAXMAL

Baxmal tumani Jizzax viloyatining tog‘ yonbag‘rida joylashgan. Havosi toza, suvi shifobaxsh. Baxmal qishlog‘i yonida sharshara bor. Bu maskan o‘zining ko‘rkamligi bilan

sayyohlarni o'ziga jalb etadi. Baxmal o'zining olmasi, patirlari, tandir kabobi bilan mehmonlarni lol qoldirgan. U yerning odamlari soddadil, mehnatsevar va mehmondo'stdirlar.

Yo'lingiz tushsa, albatta, Baxmalga kiring.

2- mashq. Berilgan so'zlardan foydalanib, gaplarni to'ldiring va davom ettiring.

1. Mening Vatanim ... yurt, uning nomi –
2. Barchamiz bag'rida o'sdik,
3. 1- sentabr – O'zbekiston Respublikasining
4. ... obod va ... yurtda yashaymiz.
5. Biz farzandlarimiz.

Foydalanish uchun so'zlar: serquyosh, farovon, O'zbekiston, shu yurt, ulg'aydik, Mustaqillik kuni, mustaqil, O'zbekistonning, biz.

Muomala odobi

- Do'stim, sog'lig'ing yaxshimi?
- Ha, yaxshi. O'zing-chi, yaxshimisan?
- Rahmat, yaxshiman. Onang yaxshi yuribdilarmi?
- Rahmat. Onam yaxshilar.
- Mendan salom ayt...

3- mashq. Berilgan so'zlar ishtirokida so'z birikmalari tuzing.

Foydalanish uchun so'zlar: hunar, shahar, odam, maktab, parta.

Namuna: yangi maktab.

4- mashq. Berilgan so'z va so'z birikmalarini to'g'ri joylashtirib, gaplar tuzing.

- 1) milliy, bog'ga, bordik, biz, mustaqillik bayrami, kuni.
- 2) O'zbekiston bayrog'i, hilpiraydi, ana shu, bino, tepasida.
- 3) ahil yashaydilar, turli millatlar, yurtimizda.
- 4) vatan ozodligi, uchun, ular, kurashganlar.
- 5) bizning vatanimizdir, obod yurt, ana shu.

Mustaqil ish. O‘zbekistonning qadimiy obidalari va zamonaviy binolarini qiyoslab, gaplar tuzing. Shahar so‘ziga „Klaster“ tuzing.

Uyga vazifa. Vatanningiz haqida mustaqil matn tuzing va so‘zlab bering.

Foydalanish uchun so‘zlar: tarixiy obida, yo‘llar, zamonaviy binolar, sayyohlar, zamonaviy uylar.

4- DARS

1- topshiriq. Matn yuzasidan topshiriqlarni bajaring.

MENING O‘LKAM

Mening Vatanim – O‘zbekiston. O‘zbekiston serquyosh, go‘zal va boy o‘lka. O‘lkamiz o‘zining paxtasi, bug‘doyi, sholisi, meva va sabzavotlari bilan mashhur. Uning yer osti boyliklari ham mo‘l. O‘zbekistonda zamonaviy va qadimiy shaharlar ko‘p. Uning poytaxti – Toshkent.

Toshkent madaniyat va ma‘rifat maskani. Toshkent mahallalariga barcha sayyohlarning havasi keladi. Chunki bunday sarishta, ozoda, go‘zal, qariyalari hurmatda, yoshlari izzatda, oilalari tinch, qo‘shnilari ahil mahallalar faqat bizda bor.

Shahar aholisi o‘zining mehmondo‘stligi, saxovatli insonlarining tabassumi va mehnatsevarligi bilan hurmatga sazovordir.

Men shu yurtning farzandi ekanligimdan faxrlanaman!

Lug‘at

o‘lka – край
bug‘doy – пшеница
sholi – неочищенный рис
ma‘rifat maskani – центр просвещения

mashhur – знаменитый, известный
madaniyat – культура
sayyohlar – туристы

vab-saytimiz: Zokirjon.com

Zokirjon.com vab-sayti orqali o'zingiz uchun kerakli ma'lumotlarni yuklab oling.

Zokirjon Admin bilan

90-530-68-66, 91-397-77-37 nomerga telegram orqali bog'lanishingiz yoki nza456, nza445 izlab telegramdan yozishingiz so'raladi.

Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi.

5-sinf o'zbek tili darsligini to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

Telegram kanalimiz:

@Maktablar_uchun_hujjatlar

To'lov uchun: HUMO 9860230104973329

Plastik egasi Nabiyev Zokirjon

DIQQAT!!!

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.
To'liq holda olganingizdan so'ng:
Faqat o'zingiz uchun foydalaning.
Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.
Internet orqali vab-saytlarga joylamang.

Kanal va gruppalariga tarqatmang.

OMONATGA

HIYONAT QILMANG.

Bizni hizmatdan foydalanib qulay imkoniyatga ega bo'ling!

Bizda maktablar uchun quydagi hujjatlar mavjud

- 1. 1-11-Sinflar uchun sinf soati ish reja va konspektlari**
- 2. 1-11-Sinflar uchun barcha fanlardan to'garak hujjatlari**
- 3. Sinf rahbar hujjatlari**
- 4. Metodbirlashma hujjatlari**
- 5. Ustama hujjatlari**
- 6. 1-11-Sinflar uchun barcha fanlardan konspektlar**
- 7. 1-11-Sinflar uchun Ish rejalar (Taqvim mavzu rejalar)**
- 8. Darsliklarning elektron varianti**
- 9. Maktab ish hujjatlari**
- 10. Direktor ish hujjatlari**
- 11. MMIBDO' ish hujjatlari**
- 12. O'IBDO' ish hujjatlari**
- 13. Psixolog hujjatlari**
- 14. Xotin-qizlar qo'mitasi ish hujjatlari**
- 15. Kutubxona mudirasi ish hujjatlari**
- 16. Besh tashabbus hujjatlari**
- 17. Ochiq dars ishlanmalar, taqdimotlar, slaydlar**